

MARÍA SALGADO

KRESALA, ZALDIZKOAK ETA HIRU DIMENTSIODUN POEMAK

✂ JONE ALAITZ URIARTE 📺 MARINA PALACIOS

Uda garaiko egun bero horietako bat da, Kontxako hondartza jendez lepo dago, eta egunero bezala, aldiro, megafonia pizten da. Megafoniatik entzuten diren hasierako hiru tonuen ondoren, ohiko ahotsaren eta mezu programatuen orde, guztiz ezezaguna egiten zaigun ahots bat entzuten dugu: *Hondarra kontaezina da. Bihar-arte / Europak informatzen dizue bere zerbitzua bukatu duela. Eskerrik asko. / Agurtu dezaket? Dedikatu dezaket? Galdu naiz. Medusa batean galdu zen arraina bezala / Era ordenatuan irten zaitezte.*

María Salgado poetaren boza da bozgorailuetatik entzuten dena. Donostiako hondartza mitikoenean eskuhartze-poetiko egin zuen 2016ko udan Entzumen-Behatokia proiektuaren baitan. Megafoniaren mezuen eskema sintaktikoa eta soinuduna kopiatuz, eta testuan aldaketa txikiak eginez, oso bestelakoa den mezua zabaldu zuen itsasbazterrean zeuden udatarraren harridurarako. Poesia hondartzan.

Lengoaia da María Salgado (Madril, 1984) poeta eta ikerlariaren lan esparrua. Lengoaia ikertzen du, eta lengoaiaren barrena mugitzen da, hori baita mundua ulertu eta munduan egoteko ezagutzen duen modua. Erabiltzen eta irakurtzen diren lengoaiak interesatzen zaizkio, berez inorenak ez direnak, baina, aldi berean, denok darabiltzagunak. Poesia idazten hasi zen harik eta idatzitik esatera pasa zen arte, hitza idaztetik, hitza esatera. Eta bilakaera horretan, nola ez, gorputza jartzen hasi zen, eta gorputza jartze hori botere galtze gisa sentitzen du berak, jada ez dagoelako protesirik hitzaren eta bere artean. Eta hor aritzen da eroso Salgado, hitzen formak eta konposaketak arakatzuz, iraganeko poemen egitura fonetikoak bereganatuz batzuetan, irauliz besteetan, eta lengoaiak izan ditzakeen aukera eta konbinazio infinituetan samurki galduz, berbarean joan-etorrian sentsualki irristatuz.

Salgadok bere burua *low-tech* poeta gisa definitzen du, eta egun bere lana tes-

tuek, audiotestuek eta performanceek osatzen dute. Hainbat poesia-liburu argitaratu ditu, besteak beste *Ready* (Arrebato, 2012), *Hacia un ruido. Frases para un film político* (Contrabando, 2016) edo *Salitre* (La uña rota, 2019), bere azken poema-liburua. 2012az geroztik Madril-en sortu zen Euraca Mintegiko kidea da, irakurketarako, idazketarako eta pentsamendu kolektiborako taldea. Azken urteetan, Salgadoren lanak zirkuito artistikoan isla izan du, eta bere performanceak eta irakurraldiak estatuko eta nazioarteko hainbat museo eta arte-zentrotan aurkeztu dira. Musika esparruan ere aurkeztu ditu bere sorkuntzak, *Ladyfest* festival ezaguneko hainbat edizioetan, eta 2012az geroztik, Fran MM Cabeza de Vaca konpositorearekin elkarlanean ari da. M15-aren berotasunean sortutako ilusio eta utopiak, borroka politikoak eta sozialak, sexua, desira eta gorputzen errepresioa dira, besteak beste, jorratzen dituen gaietako batzuk.

Duela gutxi, Salgado Donostiako Tab-

kaleran egon da egonaldi artistikoa egiten *Jinete Último Reino* (Azken Erreinu Zaldizkoa) izena daraman proiektuan lanean, eta tarte horretan bere irakurketez eta performanceez gozatzeko aukerak izan ditugu. Azkena, Iruñeko Punto de Vista Jaialdian egin zuen *Salitre* poema-liburuaren irakurketa-performatiboa. Alzuzako Oteiza Museoan jazo zen performancea eta Salgadok eskultorearen liburutegia aukeratu zuen horretarako. *Salitre* lagunen ametsen oroitzapenez osatutako liburu ederra da, ametsak kontatzen diren eran idatzitako poemaz osatua, ametsak kontatzerakoan nolabait existitu egiten direlako. Eta besteen ametsak irakurri ahala, norberaren ametsen arrastoak ere sumatuko ditu irakurleak.

Sainz de Oizak diseinatutako mahai beltz erraldoiaren izkina batean eserita hasi zuen irakurketa Salgadok, kanpoalde berde batera ematen zuen leihate handiaren babesean. Irudia ezin zen iradokitzaileagoa izan. Saioak aurrera egin ahala, liburutegitik mugituz zihoan, ametsak buruz irakurriz –Salgadok ez ditu poemak errezitatzen, irakurri egiten ditu, eta, batzuetan, memoriaz irakurri ere–, intonazioak eta erritmoak aldizkatuz, ia-ia repeatzen, zutik, mikroaren aurrean bakarrik, bozgorailuak noizbehinka errepikatzen zituen grabaketekin elkarriketan. Erabiltzen dituen doinu ezberdinek egitura ematen diete bertsoei, eta mantra gisa funtzionatzen dute ondoren. Liburutegian geundenok saio intimo baten lekuko pribilegiatuak izan ginen, oso gertukoa izan zen emanaldi baten entzule aktiboak. Inoiz bukatzerik nahiko ez zenukeen saio horietako bat izan zen.

Bi solairu beherago Itziar Okariz artistaren *Estatuak* erakusketa zegoen ikusgai, lotura polita sortzen zuena liburutegian gertatzen ari zenarekin; izan ere, bi emakumeek lan-ildo eta lengoaiak partekatutakoak dituzte amankomunean: performancearen bitartez, ahozko tradizioetik datorren egitekoa ahalduz eta gorpuzten dute, eta hitz egiten den lengoaiak izan ditzakeen konplexutasunetan edertasuna aurkitzen trebeak dira biak. Halaber, Okariz *Ametsen Egunerokoa* obran aritu da lanean luzaroan, bere ametsak grabatuz eta poesia-bisual gisa erregistratuz gero, hainbat urtetan garatzen joan den lana. Leku berean Salgadok bere gertuko ametsak gorpuztu izatearen keina proposa suertatzen zen.

Zalantza barik *Jinete Último Reino* da Salgadok egun eskuartearen duen lanik handiena. 2017az geroztik Fran MM Ca-

beza de Vacarekin elkarlanean egiten ari den lan itzela da, formatuari dagokionez, audiotestu –ez performance– gisa aurkezten dutena. Hiru zatitan konposatzen ari diren lana da, eta oraingoz hirugarren eta bigarren zatiak aurkeztu dituzte jende aurrean; *Jinete Último Reino. Frag 2* Tabakaleran ikusi ahal izan genuen pasa den urtarrilean. Lan konplexua da, zeinean keinua, grafia eta soinua bikain orkestratuta doazen, erritmo biziki markatu batean. Antzekotasunik ez duen iruditegi propioa sortzen dute, zehatza, zuzena eta sinkronizatua bezain ederra, bizkorra eta argia. Testuen irakurketaren, soinuaren eta proiektatzen diren

bideo sinkronizatuko mezu ziztatzaileen bitartez, proiektuak arauaren (obediencia, disidentzia, heziketaren faseak) eta desioaren (etengabe luzatzen den gaua, gorputzak, errepresioak) inguruan biratzen du. Hiru dimentsiotan forma hartzen duen poema-bilduma dela esan liteke, leuna bezain frenetikoa suerta litekeena. Salgadok eta Cabeza de Vacak kimika berezia sortzen dute elkarrekin daudenean, beraien arteko fusioa erabatekoa da, zabaltzen dituzten mezuak indartsuak dira eta egiten duten eszenaratzea zaindua da oso. *Jinete Último Reino. Frag 1* maiatzetik aurrera ikusteko aukera izango dugu. Mereziko du. ●